

SZOCIÁLIS ÉS GYERMEKVÉDELMIFŐIGAZGATÓSÁG

A CSALÁDOKKAL VÉGZETT SZOCIÁLIS MUNKA RENDSZERSZEMLÉLETŰ MEGKÖZELÍTÉSE

A CSALÁDOKKAL VÉGZETT SZOCIÁLIS MUNKA RENDSZERSZEMLÉLETŰ MEGKÖZELÍTÉSE

OKTATÓI SEGÉDANYAG

Szerzők

Somorjai Ildikó
Szarvák Mónika
Tóth Máté

Szakmai lektor

Aczél Ágnes

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001azonosítószámú,
Szociális humán erőforrás fejlesztése
kiemelt projekt

Az EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001azonosítószámú,
Szociális humán erőforrás fejlesztése kiemelt projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A kiadvány a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001azonosítószámú,

Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt keretében készült

Kiadja Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

1132 Budapest, Visegrádi utca 49.

Telefon: +36 1 769 1704

www.szgyf.gov.hu

Felelős kiadó Benedek István Zsolt főigazgató

Budapest, 2019.

Tartalom

Bevezetés 4
Első továbbképzési nap 6
Bemutatkozás, a továbbképzés indítása 6
1. A családokkal való munka 6
1.1 A saját család működésének ismerete, önismeret 6
1.2 A családokkal való munka motivációs háttere, előnyei, nehézségei 7
1.3. A segítő szerepe és helye a családban 8
Második továbbképzési nap 10
2.2 Alapelvek a családközpontú szemléletben 10
2.3. A családközpontú szemlélet és gyakorlat kereteit alapjaiban meghatározóelvek tudatosítása. 12
Harmadik továbbképzési nap 13
3.Fejezet 13
3.3. Családközpontú gyakorlat. A családközpontú szemlélet érvényesítése az estkezelés során, a családok változásának kísérése. 13
Negyedik továbbképzési nap 16
4.1. A családokkal való kapcsolat szakmai készségei 16
Forgatókönyv 19
1.1. A saját család működésének ismerete, önismeret 19
1.2. 19
A családokkal való munka motivációs háttere, előnyei, nehézségei 19
1.3. 19
1.4. 19
A segítő kapcsolat értelmezése a családokkal végzett munkában 19
2.1. A családközpontúság, mint filozófia. A családközpontú szemlélet és gyakorlat elterjedésének háttere 20
4 Felhasznált irodalom 22

Bevezetés

A 40 órás szakmai továbbképzés fejlesztéséhez az alábbi segédanyagok állnak rendelkezésre:

A továbbképzési tartalmak elsajátítását támogató szakmai anyag a résztvevők és képzők számára.

1. **Hallgatói tananyag:**
   - A továbbképzés témájához kapcsolódó elméleti ismereteket ad át.
   - Az adott fejezetben tanultak áttekintését segíti.
   - Az elsajátított ismereteket kérdések mentén is ellenőrizhetővé teszi.
   - Lehetőséget teremt egy-egy téma elmélyültebb tanulmányozására a felhasznált és ajánlott irodalom segítségével.

2. **Prezentáció:**
   - A továbbképzési program egyes elméleti és gyakorlati elemeinek bemutatását segítő diasorozat. A prezentáció vetítése segíti a tanfolyam strukturálását, az időkeretek betartását.
   - A diák alatti jegyzet az oktatóknak szól, amely a gördülékeny tanfolyamvezetést szolgálja.

3. **Oktatói segédanyag:**
   - A továbbképzés megtartását támogató bővebb szakmai és módszertani háttéranyag.
   - A résztvevők felé támasztott követelmények megfogalmazása.
   - A számonkérés értékelési szempontjainak bemutatása.
   - Az egyes témákhoz tartozó diák kijelölése.
   - A szakmai tanfolyamhoz szükséges mellékletek bemutatása.
   - Forgatókönyv, mely a továbbképzés főbb tartalmi elemeit, szerkezetét, időkeretét és módszereit, eszközeit foglalja össze.

Oktatói segédanyag:

A szakmai tanfolyam során nem az a cél, hogy a Hallgatói tananyagban található összes elméleti ismeretet elmondja az oktató. A cél az, hogy a legfontosabb ismeretek, szemlélet átadását követően a felmerülő kérdések, gyakorlatok által az elméleti ismeretanyag azonnal összekapcsolódjon a résztvevők mindennapi szakmai munkájával és gondolatokat ébresszen.

A továbbképzés megtartásához javasolt felkészülési lépések:

1. Olvassa át részletesen a továbbképzés megtartásához rendelkezésre álló anyagokat, ismerje meg a továbbképzés kontextusát, célját, tartalmát, lehetséges résztvevőit, időkereteit és a továbbképzés megtartásához szükséges feltételeket.
2. Az Oktatói segédanyagot és a rendelkezésre álló prezentációt párhuzamosan, egymással összhangban érdemes átolvasni, megismerni. Olvassa el a diákon található jegyzeteket, egészítse ki saját gondolataival, tapasztalataival! Szükség esetén érdemes az anyagban hivatkozott szakirodalomból is célzottan tájékozódni.
3. A résztvevők maximális bevonása és a velük való hatékony kommunikáció céljából a továbbképzés megtartása előtt olvassa át a Hallgatói segédanyagot is. Ismerje meg, milyen információkhoz jutnak a témából a résztvevők!
4. A továbbképzési feltételek és a forgatókönyv figyelembevételével készüljön fel a továbbképzés megtartására.
5. Gondolja át előre és rögzítse a továbbképzés során bemutatandó példákat.
6. Tervezze meg az időkereteket és a megoldandó feladatokat! Fontos hogy mindenre maradjon és jusson idő! Könnyebb lesz ezt átgondolni, miután megismerte a résztvevőket (milyen szakterületről érkeztek, milyen végzettséggel, milyen tapasztalatokkal).
7. Építse fel a gyakorlatokat! Biztosítsa a tárgyi feltételeket!
8. Találja ki, hogy a prezentáció vetítését hogyan teszi interaktívvá! Például, amikor már ismeri a résztvevők szakmai tapasztalatát, utalhat ezekre vagy ismerve, hogy melyik résztvevő, mely területről érkezett, megkérdezheti, ott mit tapasztalt a témával kapcsolatban. Ügyeljen arra, hogy a ppt-k vetítése közben nem az a cél, hogy a Hallgatói segédanyagot szóról szóra elmondja az oktató. A cél: struktúrát adni, figyelmet felhívni, elméleti ismeretek és gyakorlati tapasztalatok között koherenciát megteremteni, az összefüggéseket felismerni és áttekinteni.

Javaslatok a továbbképzés egyes elemeinek megvalósításához:

Elméleti előadás – fontos, hogy az előadások interaktív jellegűek legyenek, amelynek keretében az oktató folyamatosan visszacsatolást kér az elhangzottakkal kapcsolatban a résztvevőktől (elsősorban a témához kapcsolódó munkatapasztalataikat illetően), illetve azokra reflektál.
Gyakorlat – a témák feldolgozására irányuló résztvevői gyakorlatok többféle formában (egyéni munka, páros gyakorlat, kiscsoportos feladat, nagycsoportos megbeszélés) a tapasztalati tanulást szolgálják.

Gyakorlati szempontok az oktatási napok hatékony lebonyolításához:
A továbbképzésen résztvevő szakemberek a saját szakmaterületük szakértői, számos képzésen, továbbképzésen, szakmai tanfolyamon, műhelymunkán vettek már részt.Várhatóan nagy elvárásokkal érkeznek a továbbképzésre, ezek közül a következő öt a legfontosabb:

- A résztvevő szakemberek elvárják, hogy azonnal használható tudást kapjanak, azaz a gyakorlatban alkalmazható információkat adjunk számukra. Tudni akarják, hogyan kapcsolódik az adott tanulási program vagy továbbképzés az aktuális élethelyzetükhöz és munkafeladataikhoz, és hogyan segíti őket a program a szakmai céljaik elérésében – azaz, mit tudnak ebből használni?
- Közvetítsük a résztvevők felé, hogy a gyakorlat(ok) és az elméleti tananyag a résztvevők által alkalmazható lesz majd a valós helyzetekben.
- Elvárják, hogy tiszteljék és partnerként kezeljék őket. Nagyra értékelik, ha a továbbképzés oktatója tiszteletet mutat az egyén és a tanulási folyamat eredményeképpen elért eredmények iránt. Fontos számukra az, hogy a képző építsen a résztvevő szakemberek korábbi, a tanulás szempontjából releváns és meghatározó tapasztalataira.
- Elvárják, hogy aktívan részt vehessenek a tanulási folyamatban. A felnőttek kedvelik az aktív tanulást, a kiscsoportos feladatokat, és azokat, amelyek helyváltoztatással járnak. Az aktív részvétel elkötelezetté teszi a résztvevőt a tanulási folyamat iránt és nyitottabbá teszi új koncepciók befogadására.
- Elvárják, hogy a gyakorlatok után azonnali visszajelzéseket kapjanak. Az időben történt helyesbítő visszajelzés a sikeres tanulást, a tartalom és a készségek jó elsajátítását eredményezi. A tapintatos visszajelzés segíti a résztvevőt hibáinak kijavításában és megerősíti a helyes hozzáállást. A felnőtt tanulók a kedves, konstruktív kritikát szeretik. A helyesbítő visszajelzést minden esetben előzze meg egy elismerő, dicsérő visszajelzés.
- Elvárják, hogy a továbbképzés támogató környezetben valósuljon meg.
    - Szólítsunk minden résztvevőt a nevén a továbbképzés ideje alatt.
    - Hallgassuk meg minden résztvevő kérdését és véleményét.
    - Legyünk udvariasak és türelmesek.
    - Biztosítsuk a résztvevőket arról, hogy a hibázás a tanulás része.
    - Keressünk alkalmat arra, hogy mindenkit megerősítsünk.
    - Bátorítsuk a résztvevőket, hogy segítsék egymást a tanulás során.
    - Gondoskodjunk arról, hogy a tanulási környezet a lehető legkényelmesebb legyen.

Első továbbképzési nap

Bemutatkozás, a továbbképzés indítása

45 perc gyakorlat

Gyakorlat	Instrukciók az oktatónak
Bemutatkozás, tapasztalatok, motivációk, elvárások (30 perc) • A csoportvezető röviden bemutatkozik, majd megkéri a csoporttagokat, hogy röviden mutatkozzanak be, illetve osszák meg egymással motivációikat, tapasztalataikat, elvárásaikat. Szempontok: - <u>név</u> - foglalkozási terület - klienskör - feladatok - gyakorlati tapasztalatok - <u>előzetes ismeretek</u> - a témához kapcsolódó nézetek - a továbbképzéssel kapcsolatos motivációk - <u>a továbbképzéssel kapcsolatos elvárások</u> • Névismétlő kört teszünk, mindenki elmondja azt a nevet, ahogyan szeretné, ha a csoportban szólítanák. A mellette ülő elmondja az előtte szóló nevét és a sajátját. A harmadik személy értelemszerűen az előző kettő és a saját nevét mondja, és így tovább. ***Csoportszabályok (5 perc)*** • A csoport közösen rögzíti a működéshez szükséges legfőbb csoportszabályokat. ***A továbbképzés felépítése, a teljesítés feltételei (10 perc)*** • A projekt és a továbbképzés felépítésének ismertetése. • A teljesítés feltételeinek ismertetése. • Záróteszt teljesítése • Hiányzásra vonatkozó előírások (maximum az összes tanfolyami óra 10%-a, tehát 4 óra)	• A megadott időkeret tartása fontos! • 20-25 fő esetén kb. egy perc jut mindenkire a bemutatkozás során. • A bemutatkozást gyors névtanulás zárja. • Öntapadós etikettek használhatók a név kitűzésére • Csoportszabályok: - Titoktartás - Kommunikáció: egyes szám első személy, tisztelet, tartózkodás az ítélkezéstől - Részvétel: aktivitás, önkéntesség - Időkeretek: a nap kezdése, zárása, szünetek - Technikai kérdések: mobiltelefon-használat, stb. • Érdemes hangsúlyozni, hogy a csoportszabályok a közös munkát, tanulást segítik, a segítő kapcsolatokban gyakran használt szóbeli megállapodásnak számítanak.

1.A családokkal való munka

45 perc interaktív előadás (10-16 PPT)

1.1 A saját család működésének ismerete, önismeret

1.1.1. A család működésének társadalmi meghatározottsága. Az önismeret és önreflexió
Célja: A változások bemutatása és annak kiemelése, hogy a szakember nem függetleníthető attól a környezettől, amiben él és dolgozik, ezért is lényeges az önismeret és az önreflexió.

45 perc gyakorlat

Gyakorlat	Instrukciók az oktatónak
A saját családban érvényesülő szokások, normák és értékek	- Handout_1 - Először mindenkit egyéni munkára kérünk, biztatásként lehet egy nagyon átlagos példát mondani a szokásra, normára és az értékre is.

feltérképezése	Tehát írjanak minimum öt-öt példát, azt is, hogy honnan jött ez a családba, miért ragaszkodnak hozzá. - Ez után következik a három kiscsoportban végzett munka, az 1,2,3 számozással kialakított csoportokban. Ügyeljünk arra, hogy ne az egymás mellett ülők kerüljenek egy csoportba. Az 1-esek felírják egy flipchart papírra, hogy melyek azok a működésmódok, amihez ragaszkodnak, vagyis a **szokások.** 2-esek azt, hogy az ő családjukban melyek voltak azok a fontos **normák**, amiktől nem lehetett eltérni. 3-sok azt írják fel, hogy melyek a "fontos" dolgok, az alapok, amihez ragaszkodnak, vagyis az **értékek.** -Először csoporton belül megbeszélik a tapasztalataikat, majd mindegyik csoportból egy fő kitűzve a papírt, prezentál, amit a nagycsoportkiegészít. -Végezetül nagycsoportban megbeszélik a következőket: - Mit mutatnak ezek az alapelvek, milyen hasonlóságokat és eltéréseket? - Hogyan viszonyulnak azokhoz a családokhoz, ahol hasonló értékrenddel, kultúrával találkoznak és hogyan azokhoz, ahol erős a kulturális különbözőség? - Munkavégzése során ki-ki hogyan tudja kifejezésre juttatni a saját értékeit?

45 perc interaktív előadás (17-20 PPT)

1.1.2. A család: értékei, funkciói, szerkezete és a családi szerepek.

Célja: Az előadás tartalmi közvetítésén túl cél az is, hogy az előadást követően az előző gyakorlat tapasztalatait megbeszéljék és beépítsék az elméleti megközelítésbe. Nem maradhat el annak felismerése és tudatosítása, hogy az értékszemlélet kialakítását és a tudatos választásokat, döntéseket erősen befolyásolja, hogy milyen értékeket valló családban nő fel a személy. Mindemellett lényeges, hogy megőrizze a mások felé való nyitottságot, az empátiát és az elfogadást. A szakember szakmai és személyes értékválasztása egyrészt hat a családokkal való munkájára, másrészt jelentős minta, modell és erőforrás lehet az általa ellátott család számára.

45 perc interaktív előadás (21-27 PPT)

A családi élet minőségét meghatározó szociológiai kulcstényezők.

(Társadalmi státusz, életkörülmények, a fizikai és a mentális jólét faktorai.).

Célja: A családi rendszerszemléletű megközelítés előzményeként annak megismertetése, hogy a családok társadalmi beágyazottságát, státuszát milyen tényezők határozzák meg.

Ebédszünet

1.2 A családokkal való munka motivációs háttere, előnyei, nehézségei

45 perc gyakorlat (3 X 15 perc)

Gyakorlat Szakmai nehézségeim	**Instrukciók az oktatónak**
	- Handout_2 - Egyénileg dolgozik mindenki, s nyugtassuk meg a résztvevőket, hogy csak azt kell megosztania a csoporttal, amit akar. -Több dolgot írjanak, s kérjük a résztvevőket arra, hogy személyes nehézségeikről, s ne olyan nehézségekről, ami külső tényezőkre, az intézmények hiányosságaira, vagy társadalmi, környezeti nehézségekre vezethetők vissza.

	- Az oktató írja fel, amit megosztanak, s nagycsoportban próbálják ezeket tipizálni.Pl.kommunikációval kapcsolatos nehézségek, konfliktuskezelés, időfelhasználás, más intézménnyel való együttműködés, stb. - Kérjük arra a résztvevőket, hogy a handoutra egyénileg írják fel, hogy melyek a hatékony munkához szükséges fejlesztendő területeik. - A megbeszélésnél ügyeljünk az időfelhasználásra!

Gyakorlat Szakmai sikerem elemzése	**Instrukciók az oktatónak**
	- Handout 3. - Kérjük meg a résztvevőket, hogy valós, konkrét és nem a régmúltban megvalósított intervencióra gondoljanak. - Emelje ki, hogy a szakmai tudatosság fejlesztésének ez is egy lehetséges útja, amikor a saját erőforrások használata nyomán újragondolja az elért eredményeket. - Képezzenek három csoportot, de ügyeljenek arra, hogy ne ugyanazok kerüljenek egy csoportba, akik korábban már dolgoztak együtt. - Első csoport a **feltárás** szakaszában alkalmazott szakmai tevékenységeket írja le, s azt, hogy itt mi volt sikerfaktor. Második csoport azt dolgozza fel, hogy a **megértés** szakaszában mi volt sikeres és a harmadik csoportban pedig azt, hogy a **cselekvési** szakaszban mi volt a sikerkritérium. - Jelezheti a csoportnak azt, hogy ez egy kis “előreszaladás” a “képzett segítői modell” alkalmazásához, majd még visszatérnek ide. - Végül nagycsoportban elemezzék a két gyakorlatot, a szakmai fejlődéssel kapcsolatos motivációkat is áttekintve.

45 perc interaktív előadás (28-32 PPT)

Címe: A családokkal való munka motivációs háttere, előnyei, nehézségei
Célja: Saját szakmai életút, saját motivációk áttekintése. Meghatározó sikerélmények, emlékezetes jó gyakorlatok felidézése a családokkal végzett munkában. Csalódási helyzetek, nehézségek, az erőforrások használata. A saját motivációk tudatosítása, a csoporttársak példáinak megismerése segítséget jelenthet saját, belső erőforrásaik mozgósításához. A szakmai nehézségek, dilemmák átgondolása, megismerése csökkentheti a szakmai szerepben esetlegesen megélt bizonytalanságélményt, a pozitív példák közös feltárásával növekszik a motiváció a családokkal végzett munka magasabb szintű művelésére.

45 perc interaktív előadás (32-35 PPT)

1.3.A segítő szerepe és helye a családban
Címe: A segítő szerepe és helye a családban
Célja: A képessé tevés, vagyis az empowerment alapjainak megismertetése, egy olyan segítői szerep, melynek nyomán a családok saját maguk oldják meg problémáikat. A családközpontú megközelítés alapjainak megismertetése. Értékközvetítés, megerősítés, személyes kompetenciák fejlesztése. A segítői szereppel kapcsolatos alapelvek, viselkedések áttekintése alapján kerül definiálásra a segítői szerep.

Szünet

45 perc interaktív előadás (36-38 PPT)

1.4 A segítő kapcsolat értelmezése a családokkal végzett munkában

Címe: A segítő kapcsolat értelmezése a családokkal végzett munkában.

Célja: A megfelelő keretek kialakításának ismertetése.A saját határok ismerete.A távolságtartás szabályozásának készségei.Az elérhetőség mértékének és mélységének tudatos kontrolállása, a folyamatos reflexió fontossága.A segítő kapcsolat alapjait meghatározó tényezők saját tapasztalatokat mozgósító összefoglalása.A segítő kapcsolat kereteinek tudatosabb kezelése, a szakmai készségek tudatosabb alkalmazása.

20 perc gyakorlat -

Gyakorlat	**Instrukciók az oktatónak**
Kulcsszavak gyűjtése	Handout 4. • Röviden ismertesse, hogy mit értünk kulcsszó alatt és a kulcsszó miért tud a tanulási folyamatban támasz lenni. • Kérje a csoporttagokat önálló munkára és arra, hogy írjanak fel legalább öt szakmai kulcsszót • Diktálás után az oktató írja a kulcsszavakat a flipchart táblára, strigulázva, ha egy-egy kulcsszót hányan mondanak. • Egészítse ki, ha valami lényeges kimaradt.

25 perc gyakorlat

Gyakorlat	**Instrukciók az oktatónak**
Tanulást segítő kérdések megfogalmazása. Zárás.	A nap tanulságainak rövid összefoglalása és a képzés során alkalmazott módszerekről kialakított vélemények összegyűjtése. Mindenki foglalja össze és írja le, hogy mit szeretne másképp a legközelebbi találkozáskor. Egy más színű papírra meg azt, hogy mi volt a legjobb, vagy neki mi tetszett a legjobban a mai nap módszerei közül. A különböző színű post-it lapokat kiragasztjuk, és mindenki elolvashatja. (Az oktató meg feldolgozza, hogy tisztában legyen a csoportban megfogalmazott véleményekkel, igényekkel és ennek megfelelően készüljön a következő képzési napra.)

Második továbbképzési nap

20 perc gyakorlat - A nap indítása, hangolódás

Gyakorlat Megérkezés	**Instrukciók az oktatónak**
Ki mit vár a mai naptól?	- Figyeljen arra, hogy mindenki szóhoz jusson!Egy emberre legfeljebb egy mondatnyi idő jut.

45 perc interaktív előadás (40-43 PPT)

2 .A családközpontú szemlélet

2.1A családközpontúság, mint filozófia. A családközpontú szemlélet és gyakorlat elterjedésének háttere

2.1.1. Ökológiai modell (44-52 PPT)

Célja: A továbbképzésen résztevő újra végig ismételje, hogy szakemberként mikor tud támaszkodni a család meglévő kompetenciáira és létező, működő erőforrásaira.

45 perc gyakorlat

Gyakorlat Hatással rám	**Instrukciók az oktatónak**
leírás	- Handout_5 -A lapon két kört talál, a belső körbe legbelsejében áll Ön jelölje be Önmagát. A kisebb körbe, azokat jelölje és nevezze meg, aki a szűk családi körbe tartozik. A távolsággal tudja érzékeltetni, hogy ki milyen közel-távol van Önhöz. A nagykörbe rajzolja, jelölje és nevezze meg azokat a családtagokat, akik a tágabb rokonságba tartoznak, és ide tudja elhelyezni a barátait is. Berajzolhatja azt a személyt is, aki már nem él, de nagyon nagy hatással volt Önre. Miután mind két körbe bejelölte a személyeket jelölje be a köztük lévő kapcsolatokat az alábbi instrukciók alapján. - Jelölje azt be, aki jelenleg a legnagyobb hatással van Önre. - Jelölje azt, aki leginkább befolyásolja a családi működést a kis és nagy körön belül. - Kösse össze azt a két személyt, akik nagyon közel állnak egymáshoz, - és azt, akik nagyon távol állnak egymástól. - Jelöljön be egy olyan személyt, aki már nem él, de nagy hatással volt Önre? Ha ezzel végeztek, párban beszéljék meg, hogy milyen volt a feladat végrehajtása, volt-e benne könnyebb, nehezebb rész, volt-e olyan információ, ami most tudatosult Önben. Majd csoportban dolgozzuk fel az párban megbeszélteket, azzal kiegészítve, hogy mikor szoktuk végig gondolni azt, hogy kivel milyen a kapcsolatunk.

Szünet

45 perc interaktív előadás (52-55 PPT)

2.2 Alapelvek a családközpontú személetben

Céljai.

2.1. Acsaládi életformák sokfélesége, a családok egyedisége (56-76 PPT)

2.2.2. Stressz

2.2.3. Erőforrások, krízisek, változások, fejlődés

2.2.4. Krízisek

2.2.5. Védőmechanizmusok

2,2,6, Hatékony családi megküzdési módok

65 perc gyakorlat

Gyakorlat Time-line	**Instrukciók az oktatónak**
Cél: saját megküzdési stratégiánk feltárása, azonosítása.	- Handout_6 Egyéni munka, mindenki megkapja a handoutot. Instrukció: A lapon egy koordináta rendszer látható, ahol a kezdeti érték a születésünk pillanata, lap bal szélén az origóban. A tengely jobboldali vége a mai napot jelöli. A tengely alatt elhelyezkedő terület az életünk negatív élményeit, a fenti rész pedig a pozitív időszakokat jelöli.Jelöljük időrendben életünk legfontosabb mérföldköveit és pillanatait.A rossz és a jó időszakokat egyaránt.Az így kapott pontokat kössük össze egy vonallal, ez lesz a saját idővonalunk.Érdemes a fontosabb időpontokat évszámmal jelölni. 1. Melyek voltak életed legnehezebb időszakai, és melyek a legjobbak? 2. A nehéz élethelyzeteidből KIK és MI segített kilábalni? 3. A boldog pillanatokban kik vették körül? Mitől voltak ezek az időszakok jobbak a többinél? 4. Melyek voltak a családi élethez köthető emlékek, és melyek, amik személyes jellegűek voltak? (pl.: családi: gyermekszületés, szülők elvesztése stb., egyéni: szakmai sikerek, nagy szerelmek stb.)

EBÉDSZÜNET

Nagy gyakorlat

90 perc gyakorlat

Gyakorlat Veszteség feldolgozás	**Instrukciók az oktatónak**
Kérdés megfogalmazása célok szerint.	- Handout_7 - leírás: Gondoljon végig egy emlékezetes helyzetet, amikor a végig kísérte egy családban a veszteség feldolgozását. Ha nem volt ilyen, akkor a környezetemben. A veszteség feldolgozás folyamatának fázisait és a segítő közreműködését csoportban dolgozzák fel.

Szünet

45 perc gyakorlat

Gyakorlat Családközpontúság a munkahelyemen	**Instrukciók az oktatónak**
leírás	- Handout_8

	A képzésben résztvevők párban dolgoznak. Mindenki elmondja a másiknak, hogy saját munkaterületén, tud-e érvényesülni a családközpontúság, hogyan, mit lehetne tenni a jobbításért. Majd a csoportban feldolgozásra kerül az, hogy mit tehet az egyén, az intézmény, a rendszer, hogy jobban érvényesüljön a családközpontúság? A csoport egy közös elvárás listát állítanak össze, azzal, hogy mit lehet rövidtávon, mit hosszabb távon megvalósítani. Gondolja át mindenki, hogy ebből mi a saját felelőssége. És jelölje be azt, aminél úgy gondolja, hogy nincs rá befolyása.

45 perc előadás (77-78 PPT)

2.3. A családközpontú szemlélet és gyakorlat kereteit alapjaiban meghatározóelvek tudatosítása.

Célja: A szakemberek saját szakmai tapasztalataikon keresztül tekintik át a családközpontú szemlélet alapjait jelentő elveket, az ezen elvek mentén megvalósuló gyakorlatban megjelenő viselkedésmódokat, ezáltal nőhet elköteleződésük a családközpontú szemlélet szerint szerveződő segítő munka alkalmazása mellett.

45 perc gyakorlat - A nap tanulságainak rövid összefoglalása

Gyakorlat Zárás	**Instrukciók az oktatónak**
A csoporttagok egyesével befejezik az alábbi befejezetlen mondatot: „Ma azt tanultam…”.	- Ügyeljen arra, hogy mindenki megszólaljon, és mindenkinek azonos idő álljon rendelkezésére a véleményalkotáshoz! - Mondjon néhány mondatot, amely segít átvezetni a következő napra: például, miről lesz szó másnap.

Harmadik továbbképzési nap

25 perc gyakorlat - A nap indítása, hangolódás

Gyakorlat Megérkezés	**Instrukciók az oktatónak**
Ki mit vár a mai naptól?	- Figyeljen arra, hogy mindenki szóhoz jusson!Egy emberre legfeljebb egy mondatnyi idő jut.

3.**Fejezet**

45 perc interaktív előadás (79-82 PPT)

3.1 **A családközpontú szemlélet és gyakorlat értékei és haszna**

Cél: A képzésben résztvevő szerezzen ismeretek a családok sokféleségéről, a családok működéséről, a családi dinamikáról, képes legyen felismeri a működésbeli problémát és be tudja azt azonosítani.

45 perc gyakorlat

Gyakorlat A családok működési módja	**Instrukciók az oktatónak**
leírás	Handout 9 A képzésben résztvevőket 2 csoportja osztjuk. Az egyik csoport összegyűjti, hogy azokra a családok működését, akikkel dolgozik, mi jellemzi. A másik csoport összegyűjti, hogy mikor működésnél tud egy család optimálisan működni. Majd a két csoport bemutatja egymásnak a munkáját. A csoportok egymás munkáit kiegészíthetik, amennyiben ahhoz még javaslatuk van.

szünet

45 perc interaktív előadás (83-95 PPT)

3.2. A családi rendszerek változásai- életciklus modellek

3.2.1. A családi életciklus modell

Cél:

65 perc gyakorlat

Gyakorlat Életciklus gyakorlat	**Instrukciók az oktatónak**
leírás.	- Handout 10_leírás A képzésben résztvevőket 4 csoportra osztjuk, mindegyik csoport kap 1-1 esetleírást az életciklusokhoz kapcsolódóan. Csoportban dolgozzák fel az 1-1 esetet, az alábbi instrukciók mentén: - az adott esetnél ki melyik életciklusban van és arra mik a fő jellemzők - melyik esetnél mi az, ami előre tudja mozdítani a problémák megoldását - találkozott-e már a munkája során hasonló problémával és annál mi segítette a tovább haladást

EBÉDSZÜNET

45perc interaktív előadás(96- 100 PPT)

3.3. Családközpontú gyakorlat. A családközpontú szemlélet érvényesítése az estkezelés során, a családok változásának kísérése.

45 perc gyakorlat -

Gyakorlat	Instrukciók az oktatónak
személyiség típusok	A handout 11-ben található négy alaptípus jellemzőit felolvassuk a csoportnak.Hívjuk fel a csoporttagok figyelmét arra, hogy az itt bemutatott típusok végletesen kerültek kialakításra, azért hogy segítsen a legfontosabb személyiségjegyek azonosításában. Természetesen a való életben nem léteznek ennyire tiszta típusok, és számos átmenet rajzolódhat ki. A feladat során az egyik cél, hogy megtaláljuk a minket leginkább jellemző végletet, hogy aztán könnyebben azonosítsuk azokat az irányokat, amelyek a fejlődésünket szolgálják. Megkérjük őket, hogy a négy alaptípus szerint álljanak a terem négy sarkában. Az eredményről és a választásokról beszélgessünk. Majd kérjük meg őket, hogy mozduljanak el olyan irányba, amilyen irányba fejlődni, változni szeretnének. Kérdezzük meg, miért ezt az irányt tartják megfelelőnek? Milyen tulajdonságokat tartanának meg, és melyeket szeretnék felvenni. Csoportban beszéljük át, hogy a teremben létrejött „csoporttérkép" mit mond el a segítő szakmákról? Melyik sarokban voltak többen, melyikben kevesebben? Mi ennek az oka? Mi lenne az ideális? Milyen szélsőséges személyiségtípusok alakulhatnak ki a négy sarokban? Milyen eszközökkel lehet ezt megelőzni?

Szünet
45 perc előadás

Az esetkezelés, mint konfliktuskezelés(101 - 105 PPT)

A közös cél megfogalmazása – a változás első lépcsőfoka

45 perc gyakorlat -

Gyakorlat	Instrukciók az oktatónak
konfliktus kezelésThomas-Kilmann teszt	- Thomas – Kilmann konfliktuskezelési teszt kitöltése, majd közös kiértékelése Handout: 12

Gyakorlat	Instrukciók az oktatónak
Közös cél	- - Osszuk 4 fős csapatokra a csoportot. A csoportok válasszanak ki egy személyt, aki a segítőt személyesíti meg. A csoport további három tagja egy családot fog játszani. A „családok" kapnak 10 perc felkészülési időt, ahol kiosztják a szerepeket egymás között és kitalálnak egy egyszerűbb családi konfliktushelyzetet, amivel kapcsolatban segítséget kérnek. A játék célja, hogy egy rövid 10-15 perces ülésen a segítő megpróbálja összegezni a problémát és a családdal közösen megfogalmaz egy közös célt. Ha megvan a közös cél, a játék végetér. - Az oktató közben körbe – körbe jár, besegít a feladatba, ha elakadást észlel - A maradék időben, (kb. 20 perc) a csoporttal közös tapasztalatcsere, az élmények feldolgozása, megosztása Handout 13

45perc gyakorlat - A nap tanulságainak rövid összefoglalása

Gyakorlat Zárás	**Instrukciók az oktatónak**
A csoporttagok egyesével befejezik az alábbi befejezetlen mondatot: „Ma azt tanultam…”.	- Ügyeljen arra, hogy mindenki megszólaljon, és mindenkinek azonos idő álljon rendelkezésére a véleményalkotáshoz! - Mondjon néhány mondatot, amely segít átvezetni a következő napra: például, miről lesz szó másnap.

Negyedik továbbképzési nap
25 perc gyakorlat

4.1. A családokkal való kapcsolat szakmai készségei

Gyakorlat	Instrukciók az oktatónak
Cél: ráhangolódás az utolsó napra és az érintett témák ismétlése	• Megnyugtató hangulatban még egyszer átismételni a képzést záró teszttel kapcsolatos tudnivalókat. • Megerősíteni a témák ismétlésével a csoportot abban, hogy emlékeznek, tudják és értik, hogy milyen témát, miért érintettünk a képzés során • Megemlíteni, hogy ezen a napon miért fontos nagyon az időkeretek tartása

45 perc interaktív előadás (106-114 PPT)
4.1. A családokkal való kapcsolat szakmai készségei

- **65 perc gyakorlat**

• **Gyakorlat**	• **Instrukciók az oktatónak**
A hatékony kommunikáció – a kommunikációs gátak elkerülése Cél: ráhangolódni arra, hogy felismerjük a másik érzéseit egy, a közlést, együttműködést akadályozó mondat elhangzása után és képesek legyünk az átfogalmazásra.	Handout 14. • Figyelmesen olvassák el a mondatokat és képzeljék magukat annak helyébe, aki ezt hallja! • Párban beszéljék meg, hogy mennyire volt pontos az érzések megnevezése, mennyire jól sikerült a mondatok átalakítása. • Nagycsoportban beszéljék meg, hogy a kommunikációs gátak miért akadályozzák a beszélgetés menetét és még milyen más, negatív hatásuk van.

• **Gyakorlat**	• **Instrukciók az oktatónak**
Szerepjáték. A hatékony kommunikáció elemeinek gyakorlása, szerepleírásokkal, megfigyelőlappal	Handout 15. • Alkossanak 3 főből álló kiscsoportokat, egyezzenek meg abban, hogy az első körben ki lesz a megfigyelő, az értő figyelmet és atöbbi készséget alkalmazó meghallgató és a segítséget kérő. • A második és harmadik körben is szerepcsere lesz, tehát mindenki kipróbálja mindegyik szerepet.

	• Ismertesse a szituációt és kérje meg a résztvevőket, hogy alkalmazzák a tanult szakmai készségeket, a megfigyelőt a jegyzetelésre. • Beszéljék meg nagycsoportban, hogy mi volt nehéz és mi ment könnyebben.

Szünet

45 perc interaktív előadás (115-122 PPT)

4.2. A családok bevonásának, a részvétel fokozásának szakmai készségei

45 perc gyakorlat

Gyakorlat	**Instrukciók az oktatónak**
A képzett segítő szakmai készségei Cél: esetpéldán, kérdések megfogalmazásával végigmenni a három szinten:feltárás, megértés és a cselekvés szintjén.	Handout 16. • Esetfeldolgozás az Egan féle modell alapján. • Ismételjék át, hogy a kérdezésnél hogyan lehet nem faggató, nyitott kérdéseket megfogalmazni. • Gondolják át újra, hogy milyen szakmai készségek alkalmazására van szükség az egyes szakaszokban. • Alkossanak 3 csoportot, az egyikben beszéljék meg a **feltárási szakasz** kérdéseit és készségeit, a másikban a **megértés szakaszának** kérdéseit és készségeit és a harmadik csoportban a **cselekvés szakaszának** kérdéseit és készségeit. • A végén mindenki egyénileg tekintse át, hogy a megfogalmazott célok SMART célok e.

Ebédszünet

45 perc interaktív előadás (123-126 PPT)

4.2. folytatása: A családok bevonásával kapcsolatos kihívások áttekintése

90 perc gyakorlat

Gyakorlat	**Instrukciók az oktatónak**
A családok bevonásával kapcsolatos kihívások áttekintése Cél: A kihívást jelentő viselkedés értelmezése és a helyzet kezelésére alkalmas stratégiák gyűjtése	Handout 17. • Kérje meg a csoportot tagokat, hogy először egyénileg

	dolgozzanak, próbáljanak meg visszaemlékezni arra, hogy milyen ellenállással, vagy kihívó viselkedéssel találkoztak a családok bevonásánál. • Ez után fogjanak csak hozzá az alkalmazott stratégiák leírásához. • Párban beszéljék meg, hogy kinél, mi volt a sikeres bevonás alapja. • Tudva azt, hogy minden család és minden helyzet más és más, mégis, mindenkinél válasszák ki a legjobbat, a legérdekesebbet, a legszellemesebbet és ezt osszák meg az egész csoporttal.

Szünet

45 perc interaktív előadás (127-133 PPT)

4.3.A család, mint rendszer és a rendszermodell alkalmazása

45 perc

A képzés zárása és értékelése Handout 18.

Forgatókönyv

IDŐSZAK	IDŐ (perc)	TÉMA	HANDOUT	PPT
ELSŐ TOVÁBBKÉPZÉSI NAP				
	45	Bemutatkozás, a továbbképzés indítása		
	90	1.1. A saját család működésének ismerete, önismeret 1.1.1. A család működésének társadalmi meghatározottsága. Az önismeret és önreflexió (10-16 PPT)	Handout 1 Gyakorlat	
	15	SZÜNET		
	45	1.1.2. A család: értékei, funkciói, szerkezete, szereplői. (17-20 PPT)		
	45	1.1.3. A családi élet minőségét meghatározó kulcstényezők (önértékelés, kommunikáció, a családi rendszert felépítő szabályok, a társadalommal való kapcsolat). (21-27 PPT)		
	30	EBÉDSZÜNET		
	90	1.2. A családokkal való munka motivációs háttere, előnyei, nehézségei (28 - 34 PPT) elmélet+gyakorlat	Handout 2 és 3 Gyakorlat	
	45	1.3. A segítő szerepe és helye a családban (32 – 35 PPT)		
	15	SZÜNET		
	45	1.4. A segítő kapcsolat értelmezése a családokkal végzett munkában (36-38 PPT)		
	25 20	Összefoglalás. Tanulást segítő kérdések megfogalmazása. Kulcsszavak gyűjtése. Zárás.	Handout 4. Gyakorlat	

IDŐSZAK	IDŐ (perc)	TÉMA	HANDOUT	PPT
MÁSODIK TOVÁBBKÉPZÉSI NAP				
	25	A nap indítása, hangolódás		
	45	2.1. A családközpontúság, mint filozófia. A családközpontú szemlélet és gyakorlat elterjedésének háttere (40-43 ppt)	Handout5	
	45	2.1.1. Ökológiai modell (46-53 ppt)		
	15	SZÜNET		
	45	2.2. Alapelvek a családközpontú személetben.(54- 56 PPT)		
	65	2.2.1. A családi életformák sokfélesége, a családok egyedisége 2.2.2. Stressz 2.2.3. Erőforrások, krízisek, változások, fejlődés (66- 2.2.4. Krízisek 2.2.5. Védőmechanizmusok 2.2.6. Hatékony családi megküzdési módok (57-77 PPT)	Handout 6. Gyakorlat	
	30	EBÉDSZÜNET		
	135	Nagy gyakorlat (5 család) (3x45 és értékelés)	Handout 7. Handout 8. Gyakorlat	
	15	SZÜNET		
	45	2.3. A Családközpontú személet és gyakorlat keretei alapjaiban meghatározó elvek tudatosítása (78- 79 PPT)		
	25 20	Összefoglalás. Tanulást segítő kérdések megfogalmazása. Kulcsszavak gyűjtése. Zárás.	Handout 4. Gyakorlat	

IDŐSZAK	IDŐ (perc)	TÉMA	HANDOUT	PPT
HARMADIK TOVÁBBKÉPZÉSI NAP				
	25	A nap indítása, hangolódás		

	90	3.1.A családközpontú szemlélet és gyakorlat értékei és haszna (81-84 ppt)	Handout 9.	
	15	SZÜNET		
	110	3.2. A családi rendszerek változásai-életciklus modellek 3.2.1. A családi életciklus modell (85-96 PPT)	Handout 10.	
	30	EBÉDSZÜNET		
	90	3.3.Családközpontú gyakorlat. A családközpontú szemlélet érvényesítése az estkezelés során, a családok változásának kísérése. (97- 101 PPT)	Handout 11.	
	15	SZÜNET		
	90	Az esetkezelés, mint konfliktuskezelés elmélet+gyakorlat (102- 106 PPT)	Handout 12. Handout 13.	
	25 20	Összefoglalás. Tanulást segítő kérdések megfogalmazása. Kulcsszavak gyűjtése. Zárás.	Handout 4. Gyakorlat	

IDŐSZAK	IDŐ (perc)	TÉMA	HANDOUT	PPT
NEGYEDIK TOVÁBBKÉPZÉSI NAP				
	25	Az utolsó napra hangolódás és az érintett témák ismétlése		
	45	4.1. A családokkal való munka szakmai készségei (108- 109 PPT) interaktív előadás		
	65	A hatékony kommunikáció készségeinek gyakorlása (110-115 PPT) gyakorlat	Handout 14. Handout 15.	
	15	SZÜNET		
	45	4.2.A családok bevonásának, a részvétel fokozásának szakmai készségei (116- 123 PPT) - interaktív előadás		
	45	A feltárás, a megértés és a cselekvés készségeinek gyakorlása- gyakorlat	Handout 16.	
	30	EBÉDSZÜNET		
	45	4.2. folytatása A családok bevonásával kapcsolatos kihívások (124-127 PPT) interaktív előadás		
	90	A családok bevonásával kapcsolatos kihívások felismerése és lereagálása gyakorlat	Handout17.	
	15	SZÜNET		
	45	4.3. A család, mint rendszer és a rendszermodell alkalmazása (128-133 PPT) konzultatív előadás		
	45	A képzés lezárása. Értékelése.	Handout18.	

4 Felhasznált irodalom

Asbóth K.(2000): Az önálló családgondozó szükségessége, *Család, Gyermek, Ifjúság,* 2000. 4.sz.
Bagdy E. (1997): *Családi szocializáció és személyiségzavarok.*Bp., Tankönyvkiadó
Barnes, G. G. (2004): *Család, terápia, gondozás.* Bp., Animula K.
Bányai E. (2003): A családokat támogató szolgáltatások integrációja.*Esély, 5.sz.*
Bányai E. (2001): *Intenzív családtámogató és családmegtartó szolgáltatások.*Doktori értekezés. Bp., ELTE
Bányai E.- Darvas Á. (2012): Szülői szabadságok és koragyerekkori programok. Bp., ELTE TáTK http://tatk.elte.hu/file/SZULOI_SZABADSAGOK_1pdf.
Bárdos K.(2000): A rendszerszemléletű gondolkodás helye és szerepe a családi szociális munkában.*Család, Gyermek, Ifjúság,* 2000. 4.sz. 37-39.o.
Beck, U. (2003): *A kockázat társadalom. Út egy másik modernitásba.*Bp., Századvég K.
Berg, I. K. (1995): *Konzultáció sokproblémás családokkal.* Bp., Animula K.
Burch,N. – Gordon Th. (2016): *Emberi kapcsolatok.* Bp., Gondolat K.
Bettelheim, B. (2003): *Az elég jó szülő.* Bp., Carthafilus K.
Buda B. (1978): *Empátia – a beleélés lélektana.*Bp., Gondolat K. 53-121 old.
Cecchin, G.(1984): *A milanói alapelvek – újra átgondolva.*In: Családterápiás olvasókönyv I.kötet. Bp., MFMSz 67-76 old.
Cseh Szombathy L. (1979): *Családszociológiai problémák és módszerek.*Bp., Gondolat K.
Cseh-Szombathy L. (1978): *A változó család.*Bp., Kossuth K.
Dallos, R. – Procter, H. (1984): *A családi folyamatok interakcionális szemlélete*. In: Családterápiás olvasókönyv I. kötet. Bp., MFMSz 7-53 old.
Danis I. – Kalmár M. (2011): A fejlődés természete és modelljei. In: Danis, I. _Farkas M. – Herczog M. – Szilvási L. (szerk): *Biztos kezdet Kötetek I.A génektől a társadalomig: a koragyermekkori fejlődés színterei.*Bp., NCSSZI, 78-126 old.
Egan,G. (2011): A képzett segítő. Bp., ELTE Eötvös K.
Erikson, E. (2002): *Gyerekkor és társadalom.* Bp., Osiris K.
Fekete S. (1991): A segítő foglalkozások kockázatai.*Psychiatria Hungarica, VI. sz.*
George, E. –Iveson, C. Harvey, R. (1995): *Megoldásközpontú terápia: a de Shazer modell.* In: Családterápiás olvasókönyv IV. Bp., Animula K.
HegyinéFerch G. (2003): *Családpszichológia.*Bp., Corvinus K.
Honti B. L. (1986): *A családterápia kommunikációs elmélete.* In:Füredi J. – Buda Béla (szerk) *A család szociálpszichiátriája.* Bp., Medicina K. 49-79 old.
Kopp M. Kovács M. (2006): *A magyar népesség életminősége az ezredfordulón.*
Kurimay T. (1999): A család rendszerszemléletű megközelítése. hhtp://www.magyarpaxromana.hu/kiadvanyok/csalad/kurimay.htm
Losonczi Á.(1977): *Az életmód az időben, a tárgyakban és az értékekben.* Bp., Gondolat K.
Lüssi,P. (2004): *A rendszerszemléletű szociális munka gyakorlati kézikönyve.*Bp., SEMI K.
Minuchin, S.-Colapinto, J. – Minuchin, P. (2002) :*Krízisről krízisre – A szegény családok segítése.* Bp., Animula K.
Pik K. (1996*): Azértékelés funkciója a szociális munkában.* In: Tausz K. és Várnai Gy.szerk. Rejtőzködő jelen.Bp., Kn.
Rogers, C.(2003): *Valakivé válni. Egy személyiség születése.*Bp., Edge K.
Satir, V. (1993): *A család együttélésének művészete.*Bp.,BFI K.
Selye J. (1976): *Stressz distressz nélkül.*Bp., Akadémiai Kiadó
Somlai P. (1986): A modern család társadalmi meghatározottsága. In:Füredi J. – Buda Béla (szerk.) *A család szociálpszichiátriája.* Bp., Medicina K. 11-23 old.
Somlai P. (1999): A sokféleség zavara: a családi életformák pluralizációja Magyarországon.*Demográfia, XLII. évf.*1-2. sz.38-47 old.
Somlai P.(1997*): Szocializáció*. Bp., Corvina K.

Stang T. (2008): Szociális munka családokkal.In: Feuer M. (szerk): *A családsegítés elmélete és gyakorlata.Szöveggyűjtemény.*Bp., Akadémiai K. 79-94 o.
Selye J. (1976): *Életünk disstressz nélkül.*Bp., Akadémiai K.
Szabó L. (2003): A szociális esetmunka gyakorlata.Bp., Wesley J.L.F.
Telkes J. (1984) : A családterápia irányzatai II. Rendszerszemléletű családterápiák.*Magyar Pszichológiai Szemle, 16, sz.93-105 old.*
Winn, M. (1990): *Gyerekek, gyerekkor nélkül.* Bp., Gondolat K.